

Н. О. Гач,

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, м. Київ

ПАРАДИГМА ЕКО-ЛІНГВІСТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ У КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ ПІДХОДІВ ДО ДИСКУРС-АНАЛІЗУ

У статті окреслено базові підходи до дискурсивного аналізу текстів з позиції еко-лінгвістичних досліджень. Автором визначено поняття «еко-лінгвістика» й «еко-критика», встановлено основні напрямки еко-критичного аналізу текстів, які передбачають посилання на екологічний контекст, а також виокремлено основні методологічні підходи до дискурсивного аналізу текстів з точки зору еко-лінгвістики. Розглянуто поняття еко-критики як між-дисциплінарної парадигми, а також визначено її провідні напрямки. Стверджується, що основу еко-критики складає усвідомлення нерозривного взаємозв'язку між мовою, соціумом, культурою і навколишнім середовищем, адже у ході історії природа перетворилась на культурний конструкт, категорію текстувальних і культурних досліджень, що застосовується до лінгво-когнітивного аналізу творів різних епох і жанрів.

Ключові слова: дискурсивний аналіз, еко-критика, еко-лінгвістика, культурний конструкт, навколишнє середовище, природа.

PARADIGM OF ECO-LINGUISTIC RESEARCH IN THE CONTEXT OF MODERN APPROACHES TO DISCOURSE ANALYSIS

The ecological turn in humanities and social sciences has triggered the emergence of numerous multidisciplinary approaches to the study of ecological issues in relation to society and culture. The article outlines the basic approaches to the discourse analysis of texts from the perspective of eco-linguistic research because of their relevance within the philosophical, social and human sciences in recent decades. The author defines the notions of «eco-linguistics» and «eco-criticism», sets the main directions of eco-critical analysis of texts which provide links to the environmental context, and singles out the basic methodological approaches to the discourse analysis of texts in terms of eco-linguistics. The notion of eco-criticism as interdisciplinary paradigm within the linguistic and literary doctrines is considered in details on the assumption of the fact that the nature as a relatively independent cultural and intellectual phenomenon is the embodiment of the cultural and aesthetic values and conventions of a linguistic community, and defines its relationships with other social groups in terms of race, class, gender, nationality, and geographical location. It is proved that eco-critical research is based on the awareness of the inseparable relationships between language, society, culture and environment, because in the course of history nature has turned into a cultural construct, a category of textual and cultural studies, which is applicable to the linguistic-cognitive analysis of texts of different epochs and genres.

Key words: cultural construct, discourse analysis, eco-criticism, eco-linguistics, environment, nature.

ПАРАДИГМА ЭКО-ЛИНГВИСТИЧЕСКИХ ИССЛЕДОВАНИЙ В КОНТЕКСТЕ СОВРЕМЕННЫХ ПОДХОДОВ К ДИСКУРС-АНАЛИЗУ

В статье обозначены базовые подходы к дискурсивному анализу текстов с позиции эколо-лингвистических исследований. Автором определены понятия «эко-лингвистика» и «эко-критика», установлены основные направления эколо-критического анализа текстов, предусматривающих ссылку на экологический контекст, а также описаны основные методологические подходы к дискурсивному анализу текстов с точки зрения эколо-лингвистики. Рассмотрено понятие эколо-критики как междисциплинарной парадигмы, а также определены ее ведущие направления. Утверждается, что основу эколо-критики составляет осознание неразрывной взаимосвязи между языком, социумом, культурой и окружающей средой, ведь в ходе истории природа превратилась в культурный конструкт, категорию текстовых и культурных исследований, которая применяется к лингво-когнитивному анализу произведений различных эпох и жанров.

Ключевые слова: дискурсивный анализ, эколо-критика, эколо-лингвистика, культурный конструкт, окружающая среда, природа.

Постановка наукової проблеми та її значення. В останні десятиліття у центрі уваги гуманітарних і соціальних наук опинилася проблема збереження навколишнього середовища, зумовлена загрозою порушення екологічного балансу і навіть можливої екологічної катастрофи. Тому природа як унікальний феномен все частіше підлягає міждисциплінарним дослідженням екологічних питань у рамках аналізу різних типів дискурсу із залученням історичного, соціального й культурного контекстів. Такий еко-критичний поворот у царині лінгво-культурних студій, безсумнівно, передбачає перегляд усталених відносин між соціумом, культурою, літературою і власне природою [25, с. 50], що становить нову наукову проблему для дослідників у різних галузях знання; адже внаслідок соціальних і культурних трансформацій, які призвели до зміни уявлень і способів репрезентації природи, вона сама перетворилася на культурний конструкт, предмет аналізу у рамках філософії, соціології, культурології і лінгвістики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Витоки терміну «еко-критика», сформульованого у 1970-х роках, сягають ще у першу половину XIX століття. Твір Р. Емерсона «Природа», створений у 1836 році, можна вважати одним із перших, що розкриває перед читачем теоретичний погляд на поняття природи, зокрема у контексті поетики. Сучасні дослідження у галузі еко-критики значною мірою завдячують двом працям у рамках літературних і культурних студій – «The Machine and the Garden: Technology and the Pastoral Ideal in American Culture» (L. Marx, 1964) і «The Country and the City» (R. Williams, 1973). Обидва автори зосереджуються на історії культури і літературній конкретизації неоднозначного ставлення до природи з позиції урбанізму і промислових технологій [4, с. 14]. На сучасному етапі екологічний поворот у галузі гуманітарних і соціальних наук спричинив появу численних міждисциплінарних підходів до вивчення екологічних питань у їх взаємозв'язку з культурою і суспільством [3; 4; 11; 12; 13; 14; 16]. Поява еко-критики [3; 4; 14; 19], еко-поетики [10], еко-фемінізму [9; 24], а також еко-психології [8; 18] розширила рамки дискурс-аналізу текстів, які несуть у собі посилання на екологічний контекст.

Мета і завдання статті. У ході історії природу часто використовували як ідеологічний інструмент і знаряддя влади та маніпуляції з метою виправдання так званих «природних» ієрархій статі, класу, раси, етнічної приналежності тощо [25, с. 50]. Тому метою проведеного дослідження є встановлення основних напрямків еко-лінгвістичних досліджень і підходів до дискурсивного аналізу текстів, проблематика яких стосується питань навколишнього середовища, з огляду на той факт, що природа як культурний конструкт є втіленням традицій і звичаїв мовної спільноти, а рівень і якість взаємозв'язків між людиною і природою визначають характер стосунків мовців з іншими соціальними групами і навколишнім світом

загалом, адже способи, якими ми сприймаємо, взаємодіємо і змінюємо природу, не можна відокремити від того, ким ми є у відношенні раси, класу, статі, віку, національності і географічного розташування [12, с. 13]. Основні завдання статті полягають у визначенні понять «еко-лінгвістика» й «еко-критика», а також у виокремленні основних методологічних підходів до дискурсивного аналізу текстів з огляду на провідні напрямки еко-лінгвістичних досліджень.

Виклад основного матеріалу. Оскільки зв'язок між мовою і сферою екології полягає у тому, що ставлення соціуму до навколишнього світу визначається впливом концептів, ідеологій і ментальності мовців, то еко-лінгвістику варто розглядати з точки зору сукупності підходів до аналізу мовних схем, які впливають на сприйняття людьми навколишнього середовища, а також мовних форм, що стверджують як екологічну деструкцію, так і надихають на захист світу природи. Отже, еко-лінгвістика вивчає ідеології, метафори, фрейми, а також інші численні когнітивні та лінгвістичні феномени, які викривають ментальні моделі, що глибоко вкорінені у свідомість мовців і проявляються між рядками текстів, які побутують у суспільстві [21, с. 1-5].

Вивчення природи як культурного конструкта у лінгвістичному вимірі передбачає застосування міждисциплінарних теоретичних підходів до аналізу тексту і використання досягнень у галузі екології, культури і соціології. Теоретико-методологічні підходи до дискурс-аналізу визначаються такими основними напрямками еко-лінгвістики, як екологічні дослідження мови і лінгвістичні дослідження екології. У рамках еко-досліджень мови екологію розглядають як систему, чий основні біологічні параметри функціонують як метафори, а взаємозв'язок між мовою, природою і навколишнім середовищем у цілому слугує необхідною передумовою екологічного підходу до вивчення мови і культури. Лінгвістичні дослідження екології у свою чергу зосереджуються на визначенні ролі мовної системи у процесі формування культурного концепту природи [5, с. 133]. У рамках дискурс-аналізу такі дослідження мають прикладне значення, бо зосереджуються на вивченні мовних особливостей текстів і розглядають навколишнє середовище, природу зокрема, як культурний конструкт, представлений на текстуальному рівні.

Як і еко-лінгвістика, еко-критика передбачає широке коло досліджень, основою яких є усвідомлення тісного взаємозв'язку між людською культурою і навколишнім світом. Тому предметом еко-критики є взаємовплив природи і культури [13]. Більшість еко-критиків розглядають тексти як відображення навколишнього середовища і людської взаємодії з ним, враховуючи при цьому особливості текстової репрезентації проблеми, а також ідеологічні й соціо-історичні фактори впливу [4].

Для першої хвилі еко-критики поняття «середовище» було тотожним поняттю «природне середовище», у результаті чого вважалося, що світи природного і людського ніяк не перетинаються. Саме тому спершу під еко-критикою розуміли турботу про землю, а її мету вбачали у боротьбі за збереження біологічних видів [6, с. 4]. Надалі завдання еко-критики було спрямовано на встановлення рамок концепту культури з точки зору «філософії організму», яка ставила під сумнів ієрархічні взаємовідносини між людьми й іншими об'єктами природного світу [7, с. 172]. Однак друга хвиля еко-критики відмовилася від органістичних моделей вивчення навколишнього середовища, оскільки її представники вірили у тісний взаємозв'язок між природним і штучно створеним середовищем. У цей час активно розвивалася ідея соціальної еко-критики, яка мала так само серйозно займатися питаннями урбаністичних ландшафтів, як і проблемами природних екосистем [2, с. 32]. Крім того, значну увагу було приділено пошуку природних осередків у містах, а також висвітленню злочинів у сфері еко-несправедливості щодо маргінальних груп суспільства [4, с. 24].

На сучасному етапі еко-критика як літературний підхід передбачає вивчення взаємовідносин між текстом і фізичним середовищем [14, с. xix] та фокусується на художньому вираженні людського досвіду як у природно, так і у культурно сформованому світі. Вона розглядає літературу й інші культурні форми як частину інтелектуальної екосистеми, що формується і підтримується шляхом взаємодії між природним світом, людським і не людським, і його культурними репрезентаціями [23, с. xii-xiii]. У широкому розумінні еко-критика є вченням про взаємозв'язки між цивілізацією і природою упродовж усієї історії розвитку культури, що також спрямоване на критичний аналіз власне поняття «людина» [11, с. 4-5]. Оскільки мова не існує окремо від культури, яку можна визначити як соціально набутий набір навичок та ідей у рамках певної спільноти, то вважається, що репрезентації «природного» світу є соціально сконструйованими [1, с. 3]. Саме тому у рамках еко-критики природа розглядається як культурний конструкт на рівні лінгвістичних одиниць і художньої структури тексту.

Інтерпретація тексту значною мірою залежить від вибору лінгвістичних одиниць, які є символічно й ситуативно вмотивованими і представляють культурно-національний досвід мовної спільноти. Мова є медіумом, у рамках якої створюється значення, медіумом, який дозволяє соціальним групам розвивати, структурувати і реалізувати концепти реальності, медіумом, який виконує перформативну функцію упорядкування світу. Саме мова дозволяє нам розвивати онтологічні концепти природи, культури і людини, і саме її текстуальна репрезентація формує відносини між людьми і природою [17, с. 112]. Таким чином, когнітивний аналіз лінгвістичних одиниць, які репрезентують концепт природи, базується на підходах, що розглядають мову як частину соціо-культурної екології, яка формує спільноти і культури, а також розкриває когнітивну здатність організмів пристосовуватися до навколишнього середовища [20, с. 7].

В еко-літературі автор поєднує свій безпосередній чуттєвий і тілесний досвід взаємодії з навколишнім середовищем із культурними знаннями. Крім того, читачі, які володіють своїм власним досвідом взаємодії з природою, інтерпретують еко-тексти відповідно до особистих когнітивних процесів [22, с. 472]. Тому одним із найбільш потужних засобів дискурс-аналізу є конструкціонізм, який передбачає розуміння природи як втілення інтересів певних соціальних груп. Відповідно, еко-критики вивчають шляхи, з допомогою яких природа перетворюється на культурний конструкт, і водночас беруть до уваги те, що природа існує як об'єкт і основа певного дискурсу [11, с. 10]. Л. Бюел називає це міфом взаємного конструкціонізму, фізичного середовища (як природного, так і створеного людиною), що певною мірою формує культуру і водночас постійно її змінює [3, с. 6]. Отже, еко-критичний підхід до вивчення еко-текстів передбачає залучення екстра-лінгвістичної інформації про культурне, соціальне й історичне середовище мовної спільноти у процес когнітивного аналізу текстів, забезпечуючи у такий спосіб розуміння особливої ролі природи у житті людей.

Як міждисциплінарна парадигма у рамках лінгвістичних і літературних студій, що знаходиться у стані свого розвитку, еко-критика еволюціонувала у декількох напрямках, методологічні підходи яких дозволяють проводити всеохоплюючий дискурс-аналіз.

Зорієнтований на дослідження змісту твору соціо-політичний напрямок еко-критики розглядає тексти з точки зору їхньої уваги до феноменів природи і проблем навколишнього середовища. У результаті природа (на рівні з расою, класом і статтю) усталилась як категорія текстуальних і культурних досліджень, що застосовується до аналізу текстів різних епох і жанрів [25, с. 51]. З методологічної точки зору встановлення взаємозв'язку між змістом літературних творів і його лінгвіс-

тичною репрезентацією полягає у визначенні референтної ситуації, наділеної концептуальним значенням; лінгво-культурній інтерпретації базових елементів концептуальної сфери мовної спільноти; структуризації і узагальненні результатів, що сприяють формуванню цілісної концептуальної картини світу у рамках певного типу дискурсу.

Культурно-антропологічний напрямок еко-критики спрямований на дослідження процесів само-відмежування людини у контексті цивілізаційного розвитку. На відміну від попередніх епох, коли життя людини залежало від природного циклу, сучасне суспільство втратило взаємозв'язки зі світом природи [25, с. 52]. З цієї точки зору природу можна розглядати як автономний концепт, який репрезентує змінну систему соціальних вірувань і цінностей мовців. Оскільки процес культурного розвитку є еволюційним по своїй суті, окремі концепти також варто розглядати як формули еволюції та узагальнюючі ланки культурного континууму. Саме тому культурно-антропологічний підхід дозволяє здійснювати аналіз змін у стосунках між природою і людською цивілізацією.

На етичному рівні дослідження еко-критика прагне переглянути антропоцентричну систему культурних цінностей, що виключає визнання беззаперечної цінності природи [25, с. 52]. У рамках лінгво-культурного аналізу текстів така мета еко-критики є однією з провідних, оскільки слугує основою для вивчення ставлення мовної спільноти до природи, беручи до уваги культурні, історичні й соціальні умови її існування.

З епістемологічної точки зору еко-критика є частиною зсуву ширшої пост-класичної парадигми від випадкових і лінійних до складних і нелінійних форм знання. Якщо прийняти такі еволюційні зміни як аксіому, то в основі дослідження опиняться не ізольовані властивості окремих феноменів, а їх процесуальна взаємодія [25, с. 53]. Такий напрям досліджень дозволяє еко-критикам розглядати природу як самодостатній концепт, наділений особливими характеристиками, визначеними культурним досвідом мовців, який еволюціонує у часі й просторі.

Ще один напрям еко-критики, який становить особливу цінність для аналізу літературних текстів, стосується можливого застосування естетичного і художнього вимірів літератури до екологічно трансформованої моделі людства і людської культури зокрема. У всі часи література вважалася медіумом «культурної екології», адже центром її уваги завжди були взаємозв'язки домінуючих культурних систем і проявів людської та не людської природи. Відповідно, література також виступає чуттєвою сферою прихованих проблем і дисбалансу у сфері культури, формою текстuality, яка критично збалансовує і символічно відтворює те, що є маргіналізованим, проігнорованим, приниженим або виключеним доміантними історичними структурами влади, системами дискурсу і формами життя, але що у будь-якому разі є надзвичайно важливим для різносторонньої оцінки людського існування у контексті взаємовідносин між культурою і природою [25, с. 53-56]. Отже, еко-критичне прочитання літературних текстів передбачає всеохоплюючий аналіз культурних проявів природи, а також способів її репрезентації. Іншими словами, усвідомлення природного середовища як фізично-матеріальної сутності і культурного конструкту, а також розуміння культури як такої, що є вкоріненою у фізично-матеріальний світ, складає основу літературної еко-критики [15].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Як бачимо, розуміння природи визначається не лише фізично-матеріальними умовами, але і людськими очікуваннями й культурною соціалізацією. Таким чином, природа як культурний конструкт розкриває індивідуальні і колективні механізми сприйняття мовцями навколишнього світу і слугує вираженням суспільних ідеологій. Відтворення природи не як об'єкта, а як автономної сили є тим вибором, що базується на культурних і індивідуальних уявленнях. Вибір зобразити природу як активного агента чи пасивного об'єкта відображає уявлення про самого себе, спільноту і в ширшому контексті навіть про націю в цілому [15, с. 80]. Саме тому дослідження світової літератури, а також інших типів дискурсу в діахронічній перспективі допоможе якнайповніше простежити еволюцію відношення соціуму до навколишнього середовища, беручи до уваги часово-просторові координати його існування.

Література:

- Alexander R. *Framing Discourse on the Environment: A Critical Discourse Approach* / R. Alexander. – New York and London : Routledge, Taylor and Francis Group, 2009. – 239 pp.
- Bennett M. *From Wide Open Spaces to Metropolitan Places: The Urban Challenge to Ecocriticism* / M. Bennett // ISLE. – 2001. – № 8. – Pp. 31–52.
- Buell L. *Writing for an Endangered World: Literature, Culture, and Environment in the U.S. and Beyond* / L. Buell. – London : Belknap Press, 2001. – 361 pp.
- Buell L. *The Future of Environmental Criticism. Environmental Crisis and Literary Imagination* / L. Buell. – London : Blackwell Publishing, 2005. – 195 pp.
- Busse V. (Historical) ecolinguistics and literary analysis / V. Busse // *Nature in Literary and Cultural Studies: Transatlantic Conversations on Ecocriticism*. – Amsterdam and New York : Rodopi, 2006. – Pp. 131–154.
- Coupe L. *The Green Studies Reader: From Romanticism to Ecocriticism* / L. Coupe. – London : Routledge, 2000. – 315 pp.
- Elder J. *Imagining the Earth: Poetry and the Vision of Nature* / J. Elder. – Urbana : University of Illinois Press, 1985. – 247 pp.
- Fideler D. *Restoring the Soul of the World: Our Living Bond with Nature's Intelligence* / D. Fideler. – Rochester : Inner Traditions, 2014. – 311 pp.
- Gaard G. *Ecofeminism: Women, Animals, Nature* / G. Gaard. – London, Temple University Press, 2010. – 241 pp.
- Gander F. *Redstart: An Ecological Poetics* / F. Gander, J. Kinsella. – Iowa City : University of Iowa Press, 2012. – 96 pp.
- Garrard G. *Ecocriticism* / G. Garrard. – London and New York : Routledge Taylor and Francis Group, 2004. – 230 pp.
- Gersdorf C. *Nature in Literary and Cultural Studies: Transatlantic Conversations on Ecocriticism* / C. Gersdorf, S. Mayer. – Amsterdam and New York : Rodopi, 2006. – 490 pp.
- Glotfelty C. *What is Ecocriticism?* [Електронний ресурс] / C. Glotfelty // Association for the Study of Literature and Environment. – 2014. – Режим доступу до вид. : <http://www.asle.org/site/resources/ecocritical-library/intro/defining/glotfelty/>.
- Glotfelty C. *The Ecocriticism Reader: Landmarks in Literary Ecology* // C. Glotfelty, H. Fromm. – London : University of Georgia Press, 1996. – 456 pp.
- Grewe-Volpp Ch. *Nature «out there» and as «a social player»: some basic consequences for a literary ecocritical analysis* / Ch. Grewe-Volpp // *Nature in Literary and Cultural Studies: Transatlantic Conversations on Ecocriticism*. – Amsterdam and New York : Rodopi, 2006. – Pp. 71–86.
- Kull K. *Semiotic ecology: Different natures in the semiosphere* / K. Kull // *Sign Systems Studies*. – 1998. – № 26. – Pp. 344–371.
- Mayer S. *Literary studies, ecofeminism and environmentalist knowledge production in the humanities* / S. Mayer // *Nature in Literary and Cultural Studies: Transatlantic Conversations on Ecocriticism*. – Amsterdam and New York : Rodopi, 2006. – Pp. 111–128.
- Roszak T. *The voice of the Earth: An exploration of ecopsychology* / T. Roszak. – New York : Touchstone, 1993. – 377 pp.
- Rueckert W. *Literature and Ecology: An Experiment in Ecocriticism* / W. Rueckert // *Iowa Review*. – 1978. – № 9(1). – Pp. 71–86.
- Steffensen S. *Ecolinguistics: the state of the art and future horizons* / S. Steffensen, A. Fill // *Language Sciences*. – 2014. – № 41(6). – P. 25.

21. Stibbe A. *Ecolinguistics. Language, ecology and the stories we live by* / A. Stibbe. – London and New York : Routledge, 2015. – 207 pp.
22. Timo M. Where do your borders lie? Reflections on the semiotical ethics of nature / M. Timo // *Nature in Literary and Cultural Studies: Transatlantic Conversations on Ecocriticism*. – Amsterdam and New York : Rodopi, 2006. – Pp. 455–476.
23. Volkmann L. Local natures, Global responsibilities. Ecocritical Perspectives on the New English Literatures / L. Volkmann, N. Grimm. – Amsterdam and New York : Rodopi, 2010. – 370 pp.
24. Warren K. *Ecofeminism: Women, Culture, Nature* / K. Warren. – Bloomington and Indianapolis : Indiana University Press, 1997. – 454 pp.
25. Zapf H. The state of ecocriticism and the function of literature as cultural ecology / H. Zapf // *Nature in Literary and Cultural Studies: Transatlantic Conversations on Ecocriticism*. – Amsterdam and New York: Rodopi, 2006. – Pp. 49–70.

УДК 811.1111

Н. В. Глінка, В. М. Гавриленко,*Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут», м. Київ***ФУНКЦІЯ МОВИ І «ТИШІ» В ПРОЗОВИХ ТВОРАХ КЛАРИСЕ ЛІСПЕКТОР**

У статті розглядаються функції мови та «тиші» в прозі бразильської письменниці Кларисе Ліспектор. Ці два концепти є важливими елементами в контексті літератури постмодернізму, і в творах К. Ліспектор – зокрема, адже вони сприяють глибшому розкриттю персонажів, їх функції в рамках нарративу твору. В статті наводяться приклади використання даних концептів та досліджується їх значення в аспекті впливу на дискурс творів письменниці.

Ключові слова: дискурс, постмодернізм, мова, тиша

THE FUNCTION OF LANGUAGE AND «SILENCE» IN PROSE WORKS OF CLARICE LISPECTOR

In this article the authors study the functions of language and «silence» in the prose of a Brazilian writer Clarice Lispector. These two concepts are very important elements in the context of post-modern literature, and specifically – in the works of Clarice Lispector, because they facilitate the deeper characterization of the heroes, their function in scopes of the works' narrative. There are certain examples of usage of these concepts along with the research of their meaning in the context of the influence on the writer's works' discourse. The abstract deals with elements of philosophy of existentialism in the prose works of Clarice Lispector and the verbal manifestation of these elements in her texts. The language practices and the elements of manifestation of silence mitigate the defining of the role of the heroes in scopes of their ontological role in the discourse of the writer's work. The article also emphasizes the peculiar linguistic characteristics of the female characters which are dominant in the works of this Brazilian author.

Key word: discourse, postmodern, language, silence.

ФУНКЦИЯ ЯЗЫКА И «ТИШИНЫ» В ПРОЗОВЫХ ПРОИЗВЕДЕНИЯХ КЛАРИСЕ ЛИСПЕКТОР

В данной статье рассматриваются функции языка и «тишины» в прозе бразильской писательницы Кларисе Лиспектор. Эти два концепта являются важными элементами в контексте литературы постмодернизма, и в творчестве К. Лиспектор – в частности, так как они способствуют более глубокому раскрытию персонажей и их функций в рамках нарратива произведения. В статье приводятся примеры использования данных концептов и исследуется их значение в аспекте влияния на дискурс произведений писательницы.

Ключевые слова: дискурс, постмодернизм, язык, тишина

Постановка проблеми: Актуальність даного дослідження зумовлена відсутністю в українських мовознавчих та літературознавчих студіях наукових досліджень творчості Кларисе Ліспектор, а вони в перспективі мають дуже важливе значення – визначення місця авторки в контексті світової літератури, дослідження основних тематик її творчості, а також виявлення можливих зв'язків її творчості з українською культурою.

Аналіз останніх досліджень та публікацій: Дослідженням творчості Кларисе Ліспектор займаються такі вчені як Надія Бателла Готліб (її вважають найкращим знавцем її творчості), Діана Мартінг (досліджує тему фемінності в творах Кларисе Ліспектор, а також риси постмодерної літератури, наявні в її творах), Бенджамін Мозер (біограф, найбільший знавець життєвого і творчого шляху авторки), Флора Шимінович та Нельсон Віейра, які досліджують релігійну складову творів бразильської письменниці, та ін.

Мета і завдання дослідження: визначити особливості відображення концептів мови та «тиші» в прозових творах Кларисе Ліспектор, дослідження їх ролі в мовній реалізації особистості персонажів, визначення особливостей текстів письменниці, які дають змогу віднести її до когорти письменників-постмодерністів.

У той час як розмежування відмінностей між сучасними і постмодерністськими темами і формами все ще є досить спірним, мало хто сумнівається, що збільшення фрагментації, а-історичності, і використання стилізації в культурному виробництві Америки і Європи характеризують період між протестами кінці 1960х років і реакцією на постмодернізм кінця 1980х років. У Латинській Америці розбіжності між модернізмом і постмодернізмом (на відміну від Європи) окреслюються не так чітко значною мірою тому, раніше літературні рухи в регіоні були визначені просто назвами цих течій, які використовувались в заданих хронологічних рамках. Бразильський модернізм, рух авангарду початку ХХ століття, наприклад, містить багато такого, що тематично і стилістично належить до постмодернізму, а постмодернізм містить риси модернізму. Як письменник, Кларисе Ліспектор належить до когорти (пост)модерністів.

Таємниці оточували все життя Кларисе Ліспектор; суспільство так і не дійшло до однозначних висновків стосовно всіх його аспектів, починаючи від її народження і до її віросповідання та сексуальності [8, с. 3]. Кларисе Ліспектор і не намагалась розв'язати міфи про своє життя – всі свої секрети вона тримала при собі. Але деталі, які читачі все ж здатні осягнути, показують наскільки її творчість була сильною та інноваційною. Її стиль та ідеї, що провокують роздуми, а також її таємничий життя продовжують надихати і зачаровувати читачів і до сьогодні.

(Пост)модернізм Ліспектор є, відповідно до одного з аспектів французької теорії постмодернізму, прагненням до об'єкта, який неможливо створити, і який тим не менш створений її літературною мовою. Це створення словесного простору натякає на відсутність відповіді на вічні питання існування.

Фабіо Лукас побіжно згадує про зв'язок робіт Ліспектор і концепції постмодернізму в статті 1987 року «Clarice Lispector e o Impasse da narrativa contemporânea», де він пише, що в 1980і роки історичний «потік» сучасної бразильської оповіді може бути «розблокований» за умови більшого визнання інноваційного характеру оповідань письменниці.